

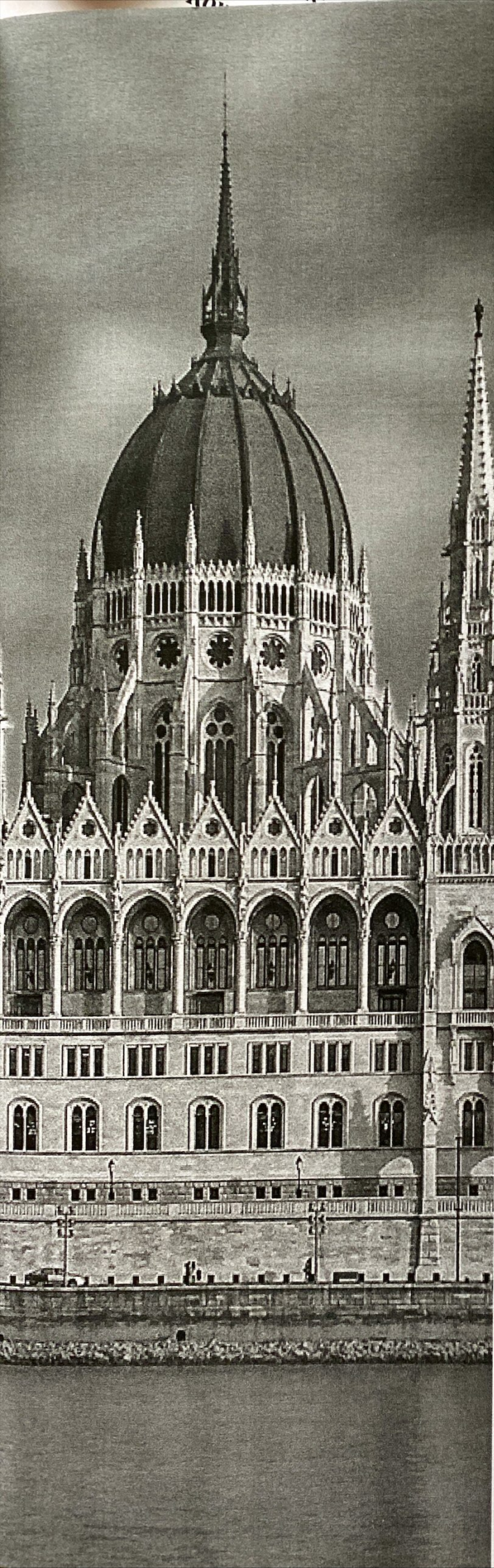

AZ ELTE
ALKOTMÁNYJOGI
TANSZÉK TUDOMÁNYOS
DIÁKKÖRÉNEK
FOLYÓIRATA

2019. ÉVI ELSŐ SZÁM

KÖZJOGI TÜKÖR

BUDAPEST, 2019. NOVEMBER

IMPRESSZUM

Felelős kiadó,
a szerkesztőbizottság elnöke:
DR. GÁRDOS-OROSZ FRUzsINA

Szerkesztőbizottság tagjai:
DR. MILÁNKOVICH ANDRÁS
DR. SZENTGÁLI-TÓTH BOLDIZSÁR
DEÁKI DOROTTYA
KÁLMÁN KINGA
ORSZÁG ENIKŐ
ÖKRÖS DÁVID
SZABÓ PATRIK

Szerkesztőség és kiadó:
ELTE-ÁJK ALKOTMÁNYJOGI TANSZÉK
1053 Budapest, Egyetem tér 1-3. III.
307.

E-mail: elteajkkozjogikor@gmail.com

Címlap, nyomdai előkészítés és
tördelés:
ÖKRÖS DÁVID

Készült a
**KARCAGI NYOMTAN NYOMDAIPARI
KFT.**
sokszorosításában

ISSN: 2416-1322

Megjelent 100 példányban

Tartalomjegyzék

Előszó és köszönetnyilvánítás	1
Technikai dereguláció Berekfürdő községben	2
Bukor Liza: Az online gyűlöletbeszéd és a tárhelyszolgáltatók felelőssége	4
Darvas Tamás: A bankszabályozás jogforrásainak közjogi alapvonalairól, sajátosságairól és jövőjéről	9
Deáki Dorottya: Finding Kelsenian tendencies	16
Hellenbarth Virág Kornélia: Egy mondat a hajléktalanságról	22
Kálmán Kinga: Egyet mondanak, kettő lesz belőle? Helyi önkormányzatok az országos politika színpadán?	30
Karácsony Dávid: Ki van zárva! Az alkotmányos büntetőeljárás az 1973-as Be. kizárási szabályai alapján	41
Kiss Dóra Bernadett: A művészet szabadságának alkotmányossági megközelítése	45
Kührner László: A jó, a rossz és a szép Önkormányzati lapok az európai parlamenti választási kampányban	53
Morauszki Rita: Elmosódnak a hatásköri körvonalak kontúrjai – avagy hogyan vizsgálható az ombudsmani intézmény hatáskörbővítésének kérdése	61
Ország Enikő: Láthatatlan, mégis látható, mi az? Avagy a Golgota sajátos jogi kálváriája	67
Ökrös Dávid: Felelőtlenség-e a mentelmi jog?	74
Radnai Noémi: Egység a sokféleségben? A „Minority SafePack” európai polgári kezdeményezés lehetséges hatása az Európai Unióban élő <i>in situ</i> hontalan személyek helyzetére	82
Stánicz Péter: Judging them by the cover: the invisible stereotype of sanism	87
Szabó Patrik: Gondolatok az alkotmánypreambulumból egy lehetséges tipizálásáról, különös tekintettel az Alaptörvény Nemzeti Hitvallására	91

Szabó Patrik: Gondolatok az alkotmánypreambulumok egy lehetséges tipizálásáról, különös tekintettel az Alaptörvény Nemzeti Hitvallására³⁴⁴

Magyarország Alaptörvénye - 2012. január 1-jei hatálybalépésével – hazánk jogrendszerében rendkívüli változásokat idézett elő. Egy új alkotmány elfogadása, vagy az éppen hatályos alkotmány módosítása mindig korszakalkotó jelentőségű egy nemzet életében, hiszen azzal az alkotmányozó hatalom a társadalom és az állam legalapvetőbb strukturális és működési szabályainak befolyásolására tesz kísérletet. Jelen cikk az Alaptörvény egyik legnagyobb újdonságát, a Nemzeti Hitvallást emeli ki, és vizsgálja meg, hogy az hol helyezkedik el az EU-tagállamok preambulumaibanak sorában.

I. Preambulummal vagy anélkül?

Eleve adott a kérdés, hogy egy alkotmány szükségszerűen rendelkezik-e preambulummal? Erre a dilemmára könnyen választ kapunk, ha a többi – jelenleg 27 - EU-tagállam alkotmányát szemügyre vesszük. Az Egyesült Királyság esetében a klasszikus értelemben vett alkotmánypreambulum kérdése fel sem merülhet, hiszen az a történeti alkotmány modelljét követi. A másik, 26 - kartális alkotmánnyal rendelkező - tagállamból 11 (Ausztria, Belgium, Ciprus, Dánia, Finnország, Hollandia, Lettország, Luxemburg, Málta, Románia és Svédország) kivételével az összes többi alkotmánya rendelkezik előbeszéddel. Kivételes példaként szolgálhat a svéd alkotmányos rendszer is, mely négy alkotmányos törvényre épül. Ezek a kormányzás szerkezetéről, a véleménynyilvánítás szabadságáról, a trónöröklés rendjéről és a sajtószabadságról szóló törvények. Mindez jól mutatja, hogy a svéd rendszer sem a klasszikus értelemben vett kartális, sem pedig a történeti alkotmány modelljének nem feleltethető meg,³⁴⁵ azonban az egyszerűség kedvéért a kartális alkotmányok közé sorolom. A fenti adatokat tovább elemezve arra a következtetésre juthatunk, hogy leginkább a kelet- és közép-európai alkotmányokra jellemző, hogy preambulumot tartalmaznak, aminek legfőbb oka, hogy ezen államok nagy része a Szovjetunió összeomlásával nyerte vissza önrendelkezését, vagy tett szert önálló államiságra, és az

³⁴⁴ A cikk kisebb módosításokkal az ArsBoni online felületén egyaránt megjelent. Id.: Szabó Patrik: Fekete bárány? Fehér holló? – A Nemzeti Hitvallás az európai viszonylatban [online] <https://arsboni.hu/fekete-barany-feher-hollo-a-nemzeti-hitvallas-az-europai-viszonylatban/>

³⁴⁵ Fekete Balázs [2011]: Történeti elemek az EU-tagállamok alkotmány-preambulumaiban. In: Lamm Vanda – Majtényi Balázs – Pap András László (szerk.): Preambulum az alkotmányokban. CompLex Kiadó, Budapest. 36.

alkotmányozó hatalom ezt a történelmi tapasztalatot az állam legfőbb jogi dokumentumában, egyfajta történeti és integráló elemként kívánta rögzíteni.

II. Mi a preambulum?

A fogalom meghatározására számtalan szerző tett kísérletet. A kifejezés, etimológiáját tekintve, a latin 'preambulare' szóból származik, melynek jelentése: elől járni. Egyesek szerint a preambulum nem más, mint captatio benevolentiae, vagyis egyszerű retorikai eszköz, mellyel a jogalkotó a hallgatóság megnyerésére tesz kísérletet,³⁴⁶ illetve az érintettek számára kíván egyfajta útmutatást nyújtani, a jogalkotás fontosságát, időszerűségét,³⁴⁷ vagy akár a jogalkotói akaratot hangsúlyozva. Más - a jogi dokumentumok szövegeit irodalmi és intertextuális szempontból vizsgáló - szerzők a preambulomot az alkotmány paratextusának³⁴⁸ tartják, hisz az nagyban hozzájárul az alkotmányszöveg értelmezésének kialakításához, mert számos, viszonyítási pontként szolgáló megjegyzést tartalmaz.³⁴⁹

Mindazonáltal a szakirodalmi álláspontokat lényegre törően összegezve a következő definíciót alkothatjuk. A preambulum a normaszöveg elején elhelyezkedő, annak - legalábbis formai értelemben biztosan - részét képező, általában emelkedett hangvételű előbeszéd,³⁵⁰ melynek célja, hogy a norma önmeghatározását erősítse,³⁵¹ és történeti-legitimációs kontextusát tömören bemutassa.³⁵² Emellett, ahogy erre a cikk korábban is utalt, a preambulumok hivatkozásokat tartalmazhatnak azokra a történelmi, politikai és társadalmi körülményekre, melyek az alkotmányozás alapjául szolgáltak.³⁵³ Jó példa erre a német Grundgesetz, amely esetében ezt Németország idegen hatalmak általi megszállása jelentette. A történeti narratíva az Alaptörvényben is megelevenedik, és az „1949. évi kommunista alkotmány” érvénytelenségének kinyilvánítása kapcsán már explicite érzékelhető, hogy a szocialista érától abszolút elhatárolódó alkotmányozó hatalom célja a rendszerváltozásnak

³⁴⁶Könczöl Miklós [2015]: Platón a jogi retorikáról. Gondolat Kiadó, Budapest. 77.

³⁴⁷ Antal Attila [2011]: A preambulum ornamentikája és közjogi ereje. In: Antal Attila – Novák Zoltán – Nagy Richárd (szerk.): Az alkotmány arca. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 21.

³⁴⁸ A paratextus fogalmát Gérard Genette alkotta meg, aki szerint paratextusnak tekinthető minden olyan szöveg, mely egy másik szövegnek szöveggörnyezetet teremt.

³⁴⁹ Fekete Balázs [2012]: Az alaptörvény preambulumának szöveggörnyéti dimenzióiról. In: Jogi iránytű. 2012.2.szám 22.

³⁵⁰ Kelsen Hans [1949]: General Theory of Law and State. Fordította: Anders Wedberg. Harvard University Press, Cambridge. 314.

³⁵¹ Molnár Benedek – Németh Márton – Tóth Péter (szerk.) [2013]: Mérlegen az Alaptörvény. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest. 220.

³⁵² Orgad Liav [2010]: The preamble in constitutional interpretation. In: International Journal of Constitutional Law. 2010: 4. szám. 714-738.

³⁵³ Szentgáli-Tóth Boldizsár [2013]: Az alkotmányfogalom szövegen túli aspektusairól. In: Bibó Jogi és Politikatudományi Szemle, 2013:1. szám, 38-60.

nevezett történelmi időszak lezárása, ami az alkotmányozás körüli kormányzati kommunikációban is tetten érhető volt.

III. Az alkotmányok preambulumaiknak tipizálása

Az európai preambulumokat tartalmuk, terjedelmük, szóhasználatuk, stilisztikájuk, hangvételük és összetettségük alapján két fő csoportra oszthatjuk: *szimbolikus* vagy *tartalmilag gazdag és átfogó* preambulumokra.³⁵⁴ Az előbbieket, tekintettel arra, hogy vajon megjelenik-e bennük a történelem, szintén két kategóriába sorolhatjuk. Az olyan preambulumok pedig, melyekben említésre kerül az adott állam históriája, tematikai ismérvek alapján két további csoportra, *értékközvetítő-függetlenségi* és *történeti-imádságos* előbeszédekre tagolhatók, melyek a tartalmilag gazdag és átfogó előbeszédek alcsoportját is képezik.

A *szimbolikus preambulumok* általában terjedelmüket tekintve rövidek, és tartalmilag is lényegre törőek, kevesebb elemre épülnek, inkább összefoglaló jellegűek. Bennük többek közt olyan, az adott állam identitásához szorosan hozzátartozó szimbolikus utalások kapnak helyet, mint a nemzeti szuverenitás, a kultúra, a demokratikus államrendezkedés, a pluralizmus vagy az emberi méltóság.³⁵⁵ A szimbolikus előbeszédekben, ha megjelenik a történelem, akkor az általában röviden és felületesebben, utaló jelleggel fordul elő. Az előbeszédek e kategóriájába sorolható például a német, az olasz, az ír, a görög, a horvát és a francia alkotmány. A legutóbbi előbeszéde a következőképpen rendelkezik: „A francia nép ünnepélyesen kinyilvánítja elkötelezettségét az 1789-es Nyilatkozat által megfogalmazott nemzeti szuverenitás elvei és az Emberi Jogok mellett, amelyet megerősített és kiegészített az 1946. évi Alkotmány Preambuluma, sikkra szállva a 2004. évi Környezetvédelmi Charta által rögzített jogok és kötelezettségek mellett”.³⁵⁶ Érdekesség, hogy a Horvát Köztársaság alkotmánya az államalapítástól egészen napjainkig, meglehetősen részletesen és viszonylag hosszan, már-már felsorolás jellegűen ismerteti a horvát történelem eseményeit és annak legjelentősebb fordulópontjait.

A *tartalmilag gazdag és átfogó preambulumok* csoportját³⁵⁷ többféle, különemű elemek felhasználása, tematikus gazdagság, összetettség, stilisztikai sokféleség és hosszabb terjedelem jellemzi. Elmondható, hogy bennük gyakran jelenik meg az adott nemzet

³⁵⁴ Fekete [2011] op.cit. 36.

³⁵⁵ Jakab András [2016]: Az európai alkotmányjog nyelve. NKE Szolgáltató Kft. Budapest. 107.

³⁵⁶ Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban. Budapest, 2016, Wolters Kluwer. 341.

³⁵⁷ Nagy Attila Tibor [2011]: A magyar múlt a magyar preambulumban. In: Antal Attila – Novák Zoltán – Nagy Richárd (szerk.): Az alkotmány arca. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 92.

történelme, melyet az előbeszéd nem csak felszínesen említ meg, hanem részletesebben bemutat, ezáltal is érzékelteti a jogalkotónak az egyes történelmi szituációkhoz való viszonyulását, valamint kísérletet tesz egyfajta nemzeti öntudat kialakítására, amelynek remek eszköze lehet például, hogy felsorolja az országot a történelem során ért nehézségeket és szenvedéseket, és ezzel, az előbeszéd integráló funkcióját erősítve, közös identitást teremti. A nyugat-európai államok közül ide sorolható Spanyolország és Portugália alkotmánya, melyek a korábbi autoriter (Franco és Salazar) rendszerek alóli felszabadulás után, egy modern és demokratikus államberendezkedés garanciáit kívánták alkotmányos szinten rögzíteni.³⁵⁸ A közép- és kelet-európai államok közül szinte kivétel nélkül ezen csoport részeit képezik a volt szocialista országok (Bulgária, Csehország, Észtország, Lengyelország, Litvánia, Szlovénia és Horvátország) alkotmányainak előbeszédei. A rendszerváltások idején számukra a múltjuk és az önálló államiságuk rögzítése a szovjet hatalom kulturális és pszichikai elnyomása alóli felszabadulást, vagyis a „*tabula rasa*”-t jelentette. Ennek ellenére léteznek olyan elképzelések, hogy ha egy nemzet politikai, jogi és társadalmi értelemben az újrakezdés útjára kíván lépni, szerencsésebb, ha az alkotmány előbeszédében csak a feltétlenül szükséges mértékben emlékezik meg a múltjáról. Azonban, mint láthattuk, sem a nyugat-, sem a kelet-európai rendszerváltó országok nem ezt a megoldást választották.

Az előbbieken ismertetett típusok egyik alcsoportját képező *értékközvetítő-függetlenségi előbeszédek* az alkotmányozás szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti előzményeket és körülményeket ismertetik, és az adott állam függetlenségének kivívására utalnak. Ilyen például a francia, portugál, észt és litván alkotmány. A portugál alkotmány preambuluma³⁵⁹ például a következőképpen rendelkezik: „*Megszabadulván a diktatúrától, az elnyomástól és a kolonializmustól, Portugália forradalmi változáson ment keresztül, és a portugál társadalom fordulópontjához érkezett*”.

A fenti két főcsoportnak szintén az egyik típusát képező *történeti-imádságos preambulumokban* pedig megjelenik Isten, a vallás, a kereszténység, illetve a hit is központi szerepet kap, és ezek összekapcsolódnak az állam történetiségével, és annak szuverenitását is szakrális keretek között helyezik el. Remek példa erre az ír vagy a lengyel alkotmány,³⁶⁰ melynek előbeszéde így fogalmaz: „... *hálás szívvel őseinknek munkájukért, a függetlenség*

³⁵⁸ Sulyok Márton – Trócsányi László [2009]: Preambulum. In: Az Alkotmány kommentárja. [2009] Századvég Kiadó, Budapest. 12-13.

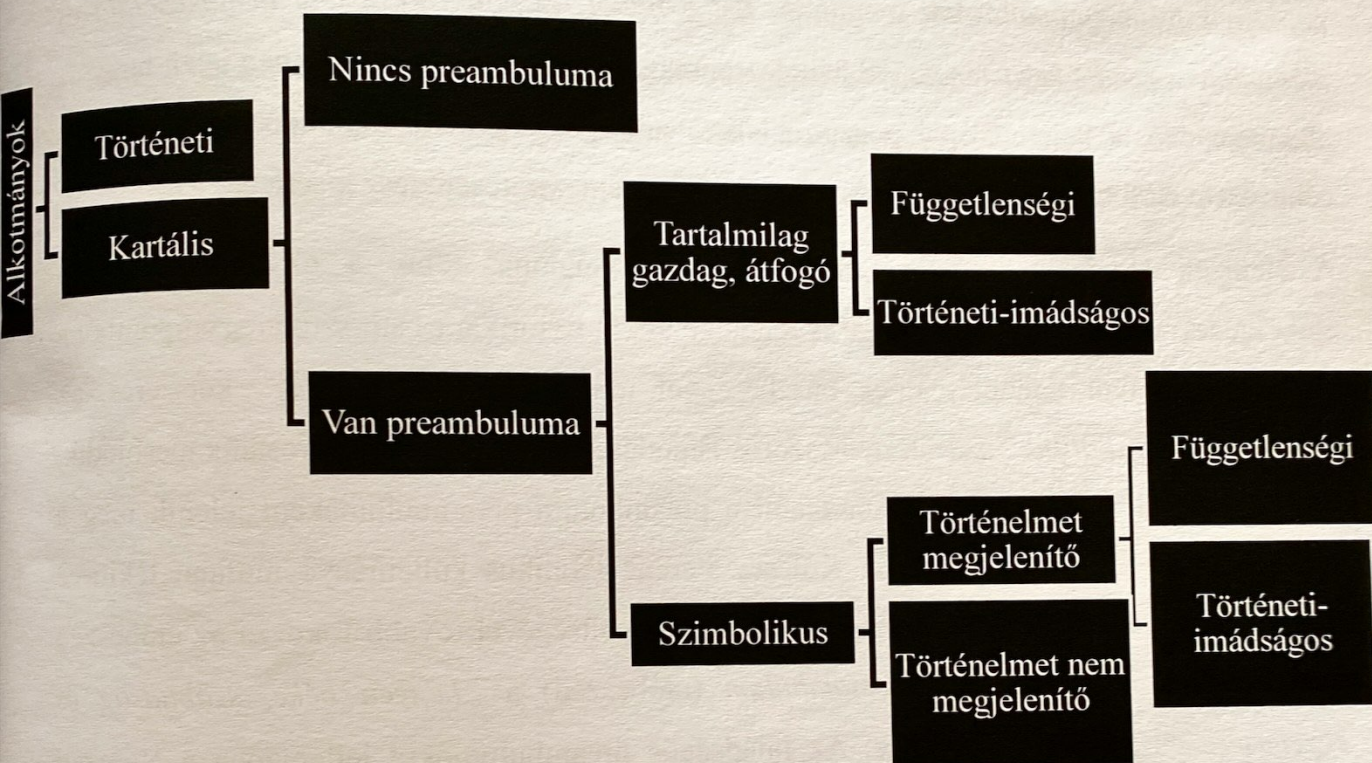
³⁵⁹ Fekete [2011] op.cit. 37.

³⁶⁰ Nagy [2011] op.cit. 94.

eléréséért nagy áldozatokkal folytatott küzdelmükért, a nemzet keresztény hagyományaiban és egyetemes emberi értékekben megnyilvánuló kulturális gyökereinkért... ”.

Ennek tükrében ugyanígy felidézhető a Német Szövetségi Köztársaság Alaptörvény-preambuluma első mondata, miszerint az alkotmányozás során a konstituáló hatalom „Isten és ember előtti felelősség tudatában”³⁶¹ jár el.

IV. A Nemzeti Hitvallás kategorizálása

1. ábra Az alkotmánypreambulumok tipizálása

A fent említett csoportok ismeretének tükrében elmondható, hogy az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása egyértelműen a tartalmilag gazdag és átfogó preambulumok közé sorolható. Ugyanakkor az ilyen típusú előbeszédnek mindkét alkategóriájának jellegzetességeit mutatja, hiszen egyaránt magában hordozza mind a történeti-imádságos, mind az értékközvetítő-függetlenségi előbeszédnek sajátosságait.

³⁶¹ Präambel des Grundgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland

A preambulum értékközvetítő-függetlenségi jellegét erősíti, hogy utalást tesz „az országunk megmaradásáért, szabadságáért és függetlenségéért küzdő őseinkre”, illetve arra, hogy a saját és az egész európai közösség szuverenitását megőrizve „népünk évszázadokon át harcokban védte Európát”. Emellett fontos szerepet kap „az 1949. évi kommunista alkotmány” el nem ismerése és érvénytelenségének kinyilvánítása, az 1956-os forradalomnak a szabadságunk mérföldköveként történő bemutatása, valamint az a mondat, hogy „Hazánk [...] önrendelkezésének visszaálltát 1990. május másodikától, az első szabadon választott népképviselő megalakulásától számítjuk. Ezt a napot tekintjük hazánk új demokráciája és alkotmányos rendje kezdetének.”³⁶² Mindez önmagáért beszél, és egyértelműen jelzi, hogy az alkotmányozó, a kelet-európai posztoszocialista országokra jellemző módon, az újrakezdés célját szem előtt tartva szólal meg, és a kontinuitás megteremtésére tesz kísérletet.

A Nemzeti Hitvallás, ahogyan már a neve is sugallja, több, a történeti-imádságos előbeszédre jellemző sajátossággal is rendelkezik.³⁶³ Retorikai és stilisztikai szempontból a szövege rendkívül ünnepélyes, és büszkeséggel teli, melyet a „Hisszük” kétszeres, az „Ígérjük” és a „Valljuk” szavak nyolcszoros ismétlésével ér el. Ehhez szorosan kapcsolódik, hogy rendkívül sajátos módon, mondhatni a preambulum preambulumaiként jelenik meg a szöveg előtt a Himnusz első sora. Kölcsey Ferenc ikonikus költeménye műfaját tekintve dicsőítő, imaszerű ének, ezért a maga vallásos fennköltségével tovább fokozza az előbeszéd imaszerűségét, melyet az ún. *postambulum* (utóbeszéd) a „Legyen béke, szabadság és egyetértés.”³⁶⁴ mondattal tetőz be. Az imádságos preambulumokra jellemzően a Nemzeti Hitvallásban is megjelenik a vallás és a kereszténység, mint a „nemzet megtartó ereje”, amelyhez szimbolikus értékek is kapcsolódnak, mint például a család, a nemzet, a hit, a hűség és a szeretet.³⁶⁵ Szintén ide sorolhatjuk „az elesettek és a szegények megsegítésének kötelességét”, mely, az eddig elmondottakra tekintettel, a keresztény szellemiség hozadékaként, nem pedig a felvilágosult értelemben vett szociális és társadalmi igazságosság jegyében kerül előtérbe. Ennek ellenére Isten csupán két helyen jelenik meg, először az „Isten, áldd meg a magyart!” felütésben, másodszor pedig a *postambulumban*, mely a következőket deklarálja: „Mi, [...] , Isten és ember előtti felelősségünk tudatában, élve alkotmányozó hatalmunkkal, Magyarország első egységes Alaptörvényét a fentiek szerint

³⁶² Alaptörvény Nemzeti Hitvallás

³⁶³ Erről bővebben ld.: Szabó Patrik [2018]: Vissza a jelenbe? – A Nemzeti Hitvallás és a magyar alkotmánytörténet preambulumai. In: Joghistoria 2018:4. szám 54-59.

³⁶⁴ Az Alaptörvény utolsó mondata

³⁶⁵ Csink Lóránt (et.al) [2012]: The basic law of Hungary. A first commentary. Clarus Press Ltd., Dublin. 25-45.

állapítjuk meg.”³⁶⁶ Érdekesség lehet, hogy a német Grundgesetz preambulumban Isten egy hasonló,³⁶⁷ szinte tükörfordított „*Im Bewusstsein seiner Verantwortung vor Gott und den Menschen*”³⁶⁸ („Isten és ember előtti felelőssége tudatában”) mondatrészben jelenik meg, ami a német közjogi hagyományok befolyását kétségtelenül tovább erősíti.

V. Összegzés

Mindezek alapján tehát elmondható, hogy a cikkem által ismertetett tipizálás szerint a Nemzeti Hitvallás kétséget kizáróan a tartalmilag gazdag és átfogó preambulumok sorába illeszthető, de annak kizárólag egyetlen alegységébe sem sorolható be, hiszen számtalan olyan tartalmi és retorikai elemet vonultat fel, amelytől a szöveg rendkívül sokrétűvé és összetetté válik. Mindazonáltal Európa többi alkotmányára pillantva megállapítható, hogy az Alaptörvény preambuluma egy rendkívül egyedi és sajátos előbeszéd, amely terjedelmében az összes európai alkotmányt felülmúlja. Stíláris szempontból pedig aligha találunk még egy ilyen vallásos és ünnepélyes hangvételű előbeszédet, mely - a horvát alkotmányhoz hasonlóan - ilyen részletességgel tenne tanúságot a nemzet történelmének dicső és a Himnusz szerzőjének szavaival élve: „*zivataros századaiból*”. Mindez tehát kétségtelenül bizonyítja, hogy az Alaptörvény preambuluma egy üde színfolt Európa alkotmányos térképén, és önnön szavaival élve: „*gazdag hozzájárulás az európai egység sokszínűségéhez*”.³⁶⁹

³⁶⁶ Alaptörvény Nemzeti Hitvallás

³⁶⁷ Jarass Hans D.-Pieroth Bodo [2016]: Kommentar zum Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (14. Auflage). C.H. Beck, Berlin. 9.

³⁶⁸ Präambel des Grundgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland

³⁶⁹